

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Jegindø

Næppe har jeg givet luft for min harme over den af smagløse nybygninger og unyttige plantninger ødelagte natur på Limfjordsøerne, før jeg må til at gøre afbigt. Ved den første vandring over Jegindø finder jeg dennes frugtbare jorder, som fra naturens hånd synes at være bestemt til at bære korn i overflod, dyrkede som den skønneste have; de danner et landskabsbillede, som er den fuldkomne idyl, og samtidig bærer de nogle af de herligste gamle vestjyske gårde, jeg nogen sinde har set. Her er ingen forgæves møje, ingen vold på en barsk, oprindelig natur, som man ellers kun har opnået at skænde under fortvivlede forsøg på at gøre den frugtbringende.

Den 1.443 tdr. land store ø har langs hele sin kyst, når undtages et par mindre strækninger på østsiden, et bredt bælte af strandenge, som sammen med det vidstrakte kær, der adskiller dens sydlige del, Røn, fra hovedøen, danner omtrent 200 tdr. land Når yderligere fraegnes nogle småklatter af hedejord, der mest ligger nær disse strandenge ved øens yderkanter, er resten af dens jord, eller omtrent 1200 tdr. land, frugtbart agerjord, som næsten alt sammen er under plov. Det giver et godt billede af øens naturlige rigdom, at den kun er en femtedel større end Venø, næsten har 800 indbyggere med dennes 293, og at den

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

rummer 4 – 5 smålandsbyer eller samlinger af huse med i alt 184 beboelser. Af disse er ikke mindre end 28 gårde på over 1 td. Hartkorn, medens resten er boelsteder og huse, de sidste mest beboet fiskerfamilier, af hvilke her er omtrent 90.

De udstrakte strandenge, som er så lave, at de ofte er udsatte for oversvømmelse, er bredest på nordsiden og her opfyldt af store og små laguner. Kæret, som skærer tværs over øen, er et gammelt sund som har delt den i to dele, af hvilke den større, nordlige for det meste er lavtliggende og bølget land, medens den sydlige gennemgående er noget højere og på sin østkyst har klinger, der når 13 – 14 meters højde. I det grunde vand omkring øen skyder fra nordsiden to odder ud, Bølløre og Bastholm Odde, med vest Skalmør Odde og Møllodde. Fra Thyholm er øen adskilt ved Tambo Sund, hvor der fra Møllodde fører en 200 m lang stendæmning over til fastlandskysten. Sydligst ender øen i den lange, smalle Jegind Tap. Fra Bølløre Odde er der færgeforbindelse med Hesteodde på Mors, og omtrent midt på østsiden har øen sin lille fiskerihavn, som er bygget i 1900, men som ligger på et så uheldigt sted, at indløbet til den bestandigt sandet til.

Den hovedlandsbyer, Jegind By, ligger omtrent op dens midte; langs øst- og nordsiden ligger Nørby, Bøl, Nørskov og Ibsted. Ensomt på nordlandets sydende ud mod kæret ligger kirken og præstegården, og helt ude på den sydlige del af øen ligger Rønhuse foruden nogle få gårde.

At den nu fuldstændige skovløse ø ligesom næsten alle vore småøer har været skovdækt, vises af navne som Nørskov, Nørtoftskov, Sønderskov og Søndertoftskov. I Valdemar Sejrs Jordebog, hvor der nævnes jagthus på øen, staves dens navn desuden Ekund, og det har sin sandsynlige forklaring i dens gamle egeskove. Eg hedder på jysk jég (med stærk lyd af i i den første konsonans), og beboerne kalder sig selv jeginboer. I en gammel bog fra 1760, som findes i præstegården, staves navnet Egenø. – Af andre stednavne på øen udtales Bøl med langt ø som Bøel, Ibsted udtales Ywsted (i kirkebogen skrives det i 1800 Ydsted). Ulfkær, et kær på nordsiden, udtales Ullkjar og kommer naturligvis af ulv (jysk ull, flertal uller, f.eks. i ordsproget: Der er uller i mosen).

Danske Atlas (1764) siger følgende om øen: "Jegenøe var fordum en liden Forlæning for sig selv. 1523 fik Rigets Marsk Hrr. Tyge Krabbe af Kong Frederik i Forleningsbrev paa Kronens Øe Jegenøe, at beholde qvit og frit sin Levetid." Det af hans børn, som hans gård Bustrup (i Ramsing sogn, Viborg amt) tilfaldt, skulle have øen efter ham i forlening på livstid.

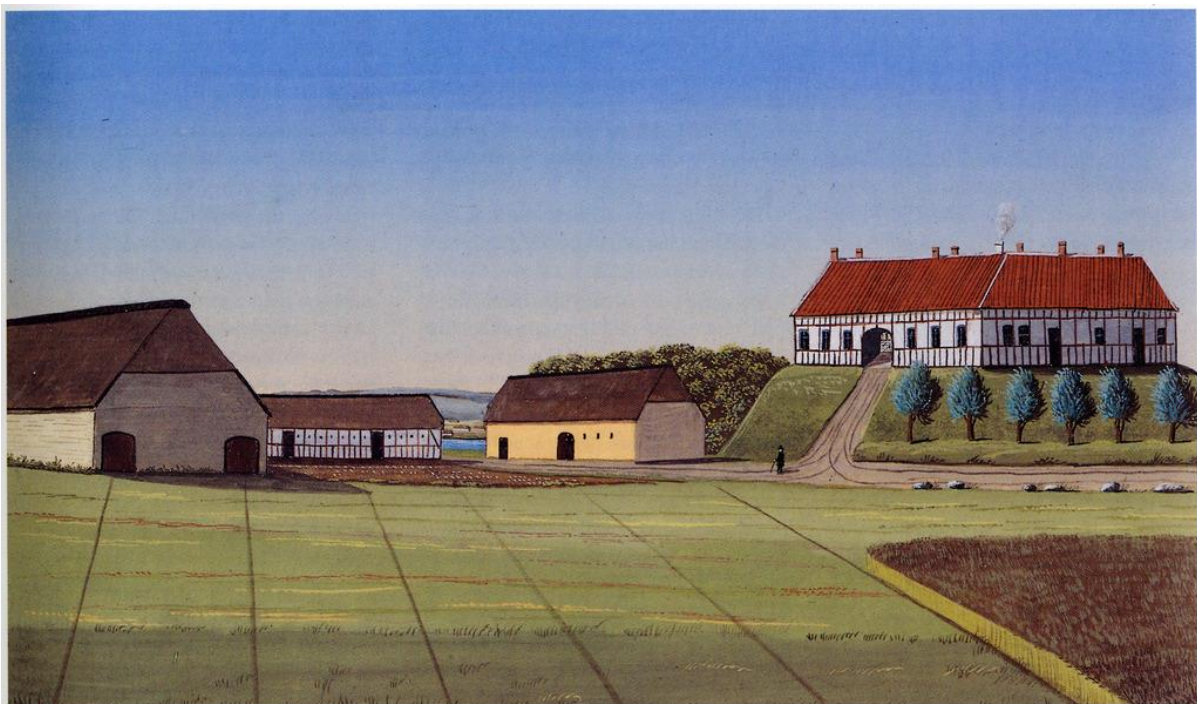
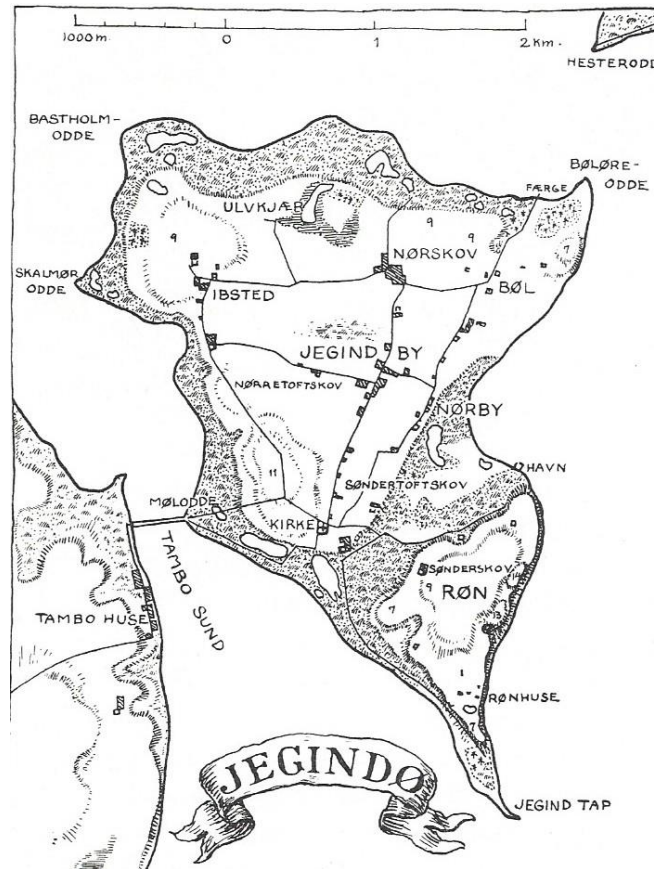
Lenet synes en tid at være blevet i familien, således fik en senere Tyge Krabbe til Bustrup af Christian IV kronens gods og gårde på øen, hvoraf han selv skulle "beholde halve Parten af Indtægten" og til gengæld "tjene Kongen Riget med en gerust Hest, holde Godset ved Magt og ei besvære Bønderne med nye Indfæstning og usædvanlig Paalæg." – 1603 havde Mourids Stygge øen i forlening. I øvrigt fremgår det af Pontoppidans beretning, at øens skove allerede på hans tid er fuldstændig forsvundne.

I Laurits Engelstofts: Rejseagttagelser i Jylland i Aaret 1805 (se sml. t. Jysk Hist. Og Topp III. 6 b. s. 21) finder jeg følgende:

"I Østerassels Sogn (på Mors) ligger Herregården Lund, hvis Gods nu er udstykket. En af dens sidste Ejere var Cancelliraad Lund, en haard Tyran hvis Navn endnu nævnes med Skræk. Han plagede Bønderne med umaadelig Hoverie og slog endog nogle ihjel, som det da hedte sig vare pludselig døde. Han pidskede selv paa Bøndernes Heste, til de styrtede, og trøstede Bønderne med, at Følfår (hingsten) levede endnu. Han bønder vare over al Beskrivelse usle, og deres Heste ved Mishandling saa afmægtige, at Bønderne i Øster-Assels maatte om Morgenens gaae om til hinanden for at hielpe hverandre at reise deres Heste, som ikke kunde reise sig selv. Han tvang Indbyggerne paa Jegindøe, som have én halv Miil over Vandet, til at komme til Hove, i hvad Vierligt det var, og pryglede dem og satte dem paa Træhesten, naar de kom for sildig. Han

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

efterlod sit Gods i Armod, sin Formue ødelagt, da godset tilsidst kostede ham mere ned det indbragt, og sit Navn i Forbandelse. En søn af ham er for nærværende tid (1936) Præst i Kornum og Løgsted. ”

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Fra forsvarspost til fajancefabrik

På vej mod Hestør Odde på sydspidsen af Mors kommer du forbi et voldsted, der kaldes Gammellund. Oprindeligt var der en gård på den sydlige forhøjning og en borg på den nordlige. Her kunne beboerne forsvare sig fra i ufredstid. Der er en voldgrav omkring området. Senere kom der til at ligge en herregård med kongerigets første fajancefabrik i Danmark uden for København. Morslands Historiske Museum på Dueholm Kloster i Nykøbing Mors udstiller både pibespids og fajancer fra fabrikken ved Gammellund.

Thomas Pilebens pletskud

Herremanden på Gammellund blev kaldt Thomas Pileben. Hans ene ben var af træ, og når han kom ridende på sin hest, pegede det lige ud i luften. Måske var Thomas Thomsen Lund en bondeplager. Rygtet siger, at hans genfærd rider på strækningen mellem herregården Lund og Øster Assels. Men herremanden var i hvert fald en driftig mand. I 1774 grundlagde han Morsø Fabrikken med produktion af fajance. Fabrikken lavede de smukkeste bakkeborde, spisestel og kander, man kan tænke sig. Fabrikens mester og svende kunne også finde på at glasere spidsen af deres kridtpiber, så de ikke hang fast i læberne. Thomas Pileben ramte plet i tidens trend. Raffineret borddækning med porcelæn og fajance var højeste mode blandt adel og borgerskab i 1700-tallet.

Den omtalte herregård Lund var i middelalderen et kongeligt slot og gods, som havde et birk. Efter senere at have været i flere adelsmænds eje, blev det i 1651 sammen med herregården Bustrup i Ramsing sogn solgt til Albert Berns og Leonhard Marselis. Begge gårdene solgtes af førstnævnte efterkommere til Thomas Lund til Grinderslevkloster i 1763, og efter dennes død solgte hans enke Lund til Hans Meulengracht og Saxo Aschanius.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Grinderslev Kloster Salling (Nord)

Thomas Lund døde i 1777. – Hvorledes den merbemeldte bondeplager gik heden, derom beretter den 60 – årige gårdejer Anders Christian Kjeldgaard på Jegindø følgende, da jeg en dag besøgte ham:

Kjeldgaards far var to gange gift, og hans første kone gjorde hoveriarbejde på Lund. Men før hendes tid var fortællerens bedstefar kusk på herregården, da en vis Thomas Pihlbien (Pileben) var dens og øens indehaver. Efternavnet var et øgenavn, som herremanden, der var frygtelig hadet af bønderne, havde fået på grund af, at han havde træben. Hans virkelige efternavn havde fortælleren glemt, men der er jo næppe nogen tvivl om, at det er den førnævnte Thomas Lund, her er tale om.

Mens bedstefaderen var kusk hos Thomas Pihlbien, havde denne lavet noget svig af en eller anden stærkt graverende art og blev i den anledning stævnet for retten i Viborg for at få sin dom og straf. Da han derinde mærkede, at sagen gik ham hårdt imod, besluttede han i sidste øjeblik at komme væk, og han beordrede kusken til at vente ham med køretøjet et bestemt sted i byen. Her steg han på vognen og bad kusken køre ham hjem, alt, hvad remmer og tøj kunne holde. ”Do mo kyer ålt hwa’do kan, men do mo ett’læ æ bæster sætt’æ luw te’!” sa’e han. Kusken lod de fire strække ud og nåede da også færgestedet ved Sallingsund. Men da de vel var blevet færget over sundet, så de allerede stafetter efter dem på den anden side.

Så snart de nåede Lund, gik herremanden ind og tog et papir, som han gav kusken, idet han sagde: ”Det hær ska do ha, for det te do hå’ kjor så godt for mæ idaw.” Og så gik han lige ind i sit kammer, slog døren i lås og tog livet af sig.

Men papiret var et skøde på gården Mygdamgård i Vesterassels sogn! Og kusken fik virkelig gården. Som denne sejer druknede han senere på fjorden, da hans søn, fortællerens far, var otte år gammel. Sådan er gården igen gået ud af slægtens eje.

Kejldgaard fortæller, at der var to gamle gårde i Bøl, som i hoveritiden skulle ”bøjel” de andre (sende bud til), når der skulle gøres hoveri på herregården, og til gengæld var de fritaget for selv at sende folk derover.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Nord for kirken stod i ældre tider på den veste side af vejen en stor busk, som kaldtes "æ thingbusk". På dette sted skulle øboerne give møde. Når herremanden ønskede at gøre aftaler med dem eller sende dem meddelelser – Resterne af de gamle skove, siger han, har stået på midten af øen, hvor "skov" endnu findes i endelsen på en del stednavne. Og i nærheden af Nørskov fandtes endnu i fortællerens barndom nogle hedestrækninger, hvor man fra nogle dybe huller havde fremdraget store rødder af egetræer.

Kjeldgaards mor har fortalt ha, at i Ullkjær dræbtes den sidste ulv på Jegindø. Hendes bedstemor tjente dengang, vist for henimod 150 år siden, på Bustrup i Salling, og der sås disse udyr også endnu af og til på den tid.

Der er ingen tvivl om at dette godt kan have sin rigtighed. Hele det attende århundrede igennem hører man endnu om ulvenes hærgen i Nørrejylland, hvor der i hvert anden sogn findes stednavne, der minder om dem. Om forsøgene på at udrydde ulvene heroppe findes der bestemte efterretninger fra årene mellem 1732 og 1769, da de endnu stedvis kunne være en fuldkommen plage for beboerne. Prisen på en skudt, gammel ulv var 4 rdlr, for en hvalp 1 rdlr. På en offentlig foranstaltet klapjagt på hovedgården Bistrup (gl. Biskopstorp) ved Hjørring kom der i et ellekrat mellem Hovlbjerg og Bistrup skove to ulve for, af hvilke den ene blev skudt. På Bistrup hænger endnu et billede af denne ulv med følgende inskription: Hr. Justitsraad de Lichtenberg hafver skudt denne Ulf 1769 d. 12. januar.

Først så sent som i begyndelsen af det nittende århundrede blev den sidste jyske ulv nedlagt ved Estvadgård ved Skive, efter at den længe havde gjort egnen usikker mellem denne by og Holstebro, hvor den brød ind i husene og tog ungkvæg, får, plage og føl. Ådslet af et føl, den havde dræbt, men på grund af forstyrrelse forgæves havde forsøgt at slæbe med sig, blev lagt ud for den. Ulven indfandt sig først på ny på stedet den sjette nat, efter at kadaveret var lagt ud, og her blev den anskudt. Med det ene bagben skudt over flygtede den ud i en eng, hvor man senere hørte dens tuden, fandt den og gav den fangstskud. Det var en meget stor hanulv, og skindet af den udstilledes i nogen tid uden for rådstuen i Holstebro.

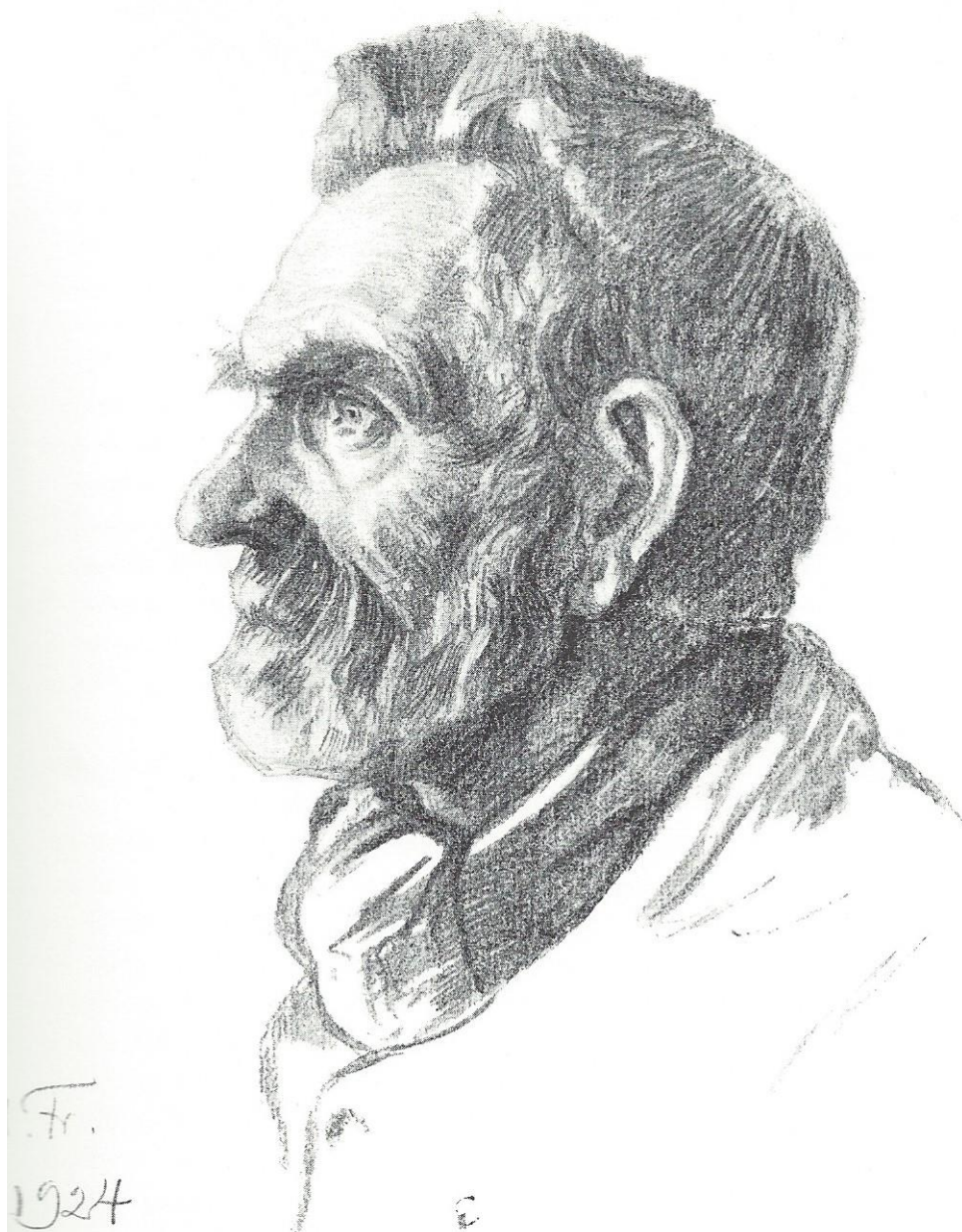
Den blev skudt den 21. juni 1813! – (Se J. J. F. Friis: Bidrag til Ulvenes Historie i Vendsyssel, 1866 – 67, og Ed. Erslev: Om de glubende Dyrs Undergang i Nørrejylland, 1871).

Bønderne kan desværre næsten aldrig tidsfæste deres beretninger fra gammel tid. Det havde ellers været interessant af få nogle data for ulvenes sidste optræden på Jegindø.

Gårdejer Thomas Mors fortæller, at jegindboerne temmelig sikkert er blevet selvejere omtrent samtidig med, at godset Lund udstykkedes i 1805. Om indbyggerne siger han i øvrigt, at der kun er overordentlig få bamle jegindboslægter tilbage imellem dem, de fleste folk er indvandret og mange familier har kun været her i et a to slægtled. En mængde fiskere er kommet hertil fra Harboøre. Og ligesom jegindbofiskerne ofte rejser til Grenå for at fiske i farvandene deromkring og ender med at gifte sig med en pige der på stedet og blive væk med det samme, sådan hænder det også ofte, at Harboørefolkene bliver fanget af en lille pige her på øen og gåt i hyttefadet.

En god repræsentant for en af de ældste, ægte jegindboslægter er den næsten firsårige Silius Pinderup. Med sit hårdføre, benede ydre er han en god vestjyde at se til, til trods for hans tykke, stride hårvækst næsten er sort. Årene har krummet hans ryg, men han må have været en imponerende karl at komme nær, da han endnu havde sin rejsning. Han er en af de elskeligste gamle mænd, jeg har truffet, men som de fleste jegindboer, selv de ældste af de indfødte, vidste han næsten intet at berette om sin ø. Han henviste mig til præsten, om hvem han sagde: "Det æ en gue'præst, sjæl om han ålle hå'wot på undervisitetet, men æ bløwwen præjst i Amerrika."

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

DEN 76-ÅRIGE SILIUS PINDERUP, KJELDGAARDEN. JEGINDØ

Ved at henvende mig til den unge præst, som kun har været på øen et par år, får jeg at vide, at han allerede har samlet ikke så lidt materiale til belysning af øen og dens beboere i tidligere tid. Han fortæller mig således, at den lille Ibsted på Nordsiden tidligere må have været en langt betydeligere bebyggelse, idet kirkebogen viser, at her tidligere er født en mængde mennesker på stedet. Ligeledes viser han, at navnet Sønderskov, som nu findes på en gård på Røn, tidligere fandtes ved Nørbys sydlige side ud mod det store kær. Angående overtroen, som har holdt sig længe på øen, fortæller præsten, at fiskerne anså det for at være tegn på det alvorligste uheld, når de på vej til båden mødte en hare – det måtte absolut bringe uvej

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

eller i al fald en dårlig fangst. Endnu værre var det at møde en frugtsommelig kone, og det var almindeligt, at disse af sig selv gik langt ag vejen for folk for ikke at vilde ulykker. Præsten siger, at det endnu ere yderst sjældent at se en frugtsommelig kvinde vise sig uden for sit hus.

Løber en efter en fisker. Som skal ud på fangst, med noget han har glemt, da medfører også dette ulykke. Man må lade manden fare uden at bringe ham de glemte ting!

Den ældste gård på øen, og en af de smukkeste, Nørskovs gamle hovedgård, er for få år siden blevet forladt, fordi dens 33 – årige ejer hængte sig der. Siden vil ingen mennesker bo der. Alt står endnu på plads i stuerne, endogså den døde mands bibel lå til for ikke længe siden opslået på bordet på det sted, hvor han sidst havde læst i den!

Blandt de indvandrede Harboørefiskeres efterkommer er Søren Madsen Sørensen

Brist den mest fremragende og vistnok øens største matador. Hans far var tjenestekarl på en gård ved Harboøre, som hed Brist, og hans navn var Mads Brist. Han kom her til øen for omtrent tres år siden og bosatte sig. Søren Brist, som jeg besøger i hans hjem ude på Røn, fortæller mig, at det var i årene 1860 – 70, netop da hans far emigrerede, at hovedvandringen fra Harboøre fandt sted, og at det dengang især var en del yngre, nygifte folk, som hellere ville drive fiskeri herinde på fjorden end ude på det farlige Vesterhav.

Mads Brist havde held med sit fiskeri, og velsignelsen er gået i arv til sønnen. Denne er nu en mand, som har fire store både i gang på søen og holder mandskab til deres betjening. Selv er han gået i land, er blevet indremissionær og fanger sjæle. En del af sine store indtægter skænker han til missionsbevægelsen. Han fortæller, at troen først kom hertil i 1874. Det var åbenbart ikke for tidligt, at missionen holdt sit indtog, siger Søren Brist, for jegindboerne var, før denne bevægelse greb dem, de værste drukkenbolte, solderister og slagsbrødre, der gjorde omegnens markeder usikre og havde et grimme ry. Ingen af de nulevende beboere ynder at berette detaljer om denne svundne tid, men bliver tavse, når talen drejer den vej!

Nu findes hverken kro eller spiritus på øen. I stedet har man det i 1888 opførte missionshus.

Det er ikke alene missionen, som denne mand har betænkt med sine midler, også det gemene bedste han tænkt på, således ved opførelsen af den lille fiskerihavn i året 1900 på østsiden ag øen. Til stor skade for fiskerbefolkningen, og for ham selv er dette foretagende desværre mislykket. Allerede i 1912 måtte havnen ombygges på grund af tilsanding, og nu er indløbet på ny tilstoppet, så man hverken kam komme ind eller ud. Havnen er lagt på et galt sted, og ligegyldigt hvorhen man drejer dens gat, er intet purgativ stærkt nok til at klare denne forstoppelse, der hårdnakket vender tilbage med visse vinde.

Søren Brist siger, at der næppe foreløbig er nogen chance for at få siskerne på øen samlede om at sætte et sådant foretagende i gang et andet, heldigere sted, skønt en havn i høj grad tiltrænges.

Øens kirke, som ombyggedes i 1917 – 18, efter at den allerede i 1888 Havde fået en tilbygning, er både anselig og smuk, og arkitekten Hovard Paludan har skilt sig udmærket godt fra den vanskelige opgave. Den gamle romanske kirke danner endnu hist og her kernen i murene, men er i øvrigt fuldstændig forsvundet, når undtages koret ydermur, hvor de gamle kampesten endnu ses. Øens præst gav mig målene på den gamle kirke, som har haft meget beskedne dimensioner. Opmålingen, som er fra 1863, ser i hovedsagen således ud: De to alen tykke mure bestod af kamp, hist og her iblandet munkesten. Våbenhuset, som lå på sydsiden, havde et indvendigt længdemål af 5 alen og en bredde af $4\frac{1}{2}$, medens højden var $3\frac{3}{4}$ alen. Skibet var 24 alen langt og 9 bredt med en højde af 6 alen. Kirken havde bjælkeloft og bræddegulv, og her fandtes 23 stole, hver rummede 5 – 6 personer, medens pulpituret i den vestlige ende rummede 25 – 30 personer. I den østlige ende var til venstre for alteret sakristiet, og til højre stolestade med kirkesangerens plads.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Kirkebogen meddeler, at på den gamle degnestol fandtes indtil 1862 Juelernes og Kaasernes våbener. Den gamle klokke bar på latin følgende indskrift: "I det Herrens år 1463, på ottende dag efter Marias fødsel, er Jegindøs klokke støbt til ære for Sct. Laurentius." (Marias fødselsdag var 8. september.) – Det smukke dåbsfad har en fremstilling af syndefaldet.

JEGINDØ. Kirkens dåbsfad af messing med fremstilling af syndefaldet. (324)

Den gamle anselige præstegård, som ligger tæt sønden for kirken, er imponerende ved sine dimensioner både i stuehus og lade bygninger. Desværre står den vist for nedrivning og ombygning, da den vil blive for kostbar at restaurere og desuden er utidssvarende ved sit store omfang. Alt for mange af disse gamle herskabelige præstegårde, som rummede en kultur, der er gået til grunde med de ofte højtannede slægter, som beboede dem, forsvinder nu sammen med disse.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

JEGINDØ. Præstegårdens stuehus, en af de ældste og smukkeste bygninger på øen. (325)

Til kirken og præstegården kan man fra broen ved Tambo Sund komme ad to veje, af hvilke den sydligste fører over vest siden af det store kær. Her, hvor den vide, flade sænkning er dækket af småsøer og laguner, er et vældigt leben af vadefugle. En bekkasin står ganske nær ved vejen, kigger på os og tjepper lidt, da vi nærmer os. Så flyver den op og bliver ved at skænde videre i luften, til den daler ned og forsvinder i rørene. To unge brushøns ser vi, den ene vader rundt en snes alen fra os på sine lange, fine ben, medens solen lyser på dens nydelige, plettede ryg og vingefjer. Den anden ligger og hviler sig i en græstue. Det er nok han og hun. En stor regnspejl trækker over på sin langfart, præstekraver, strandskader og viber fløjter og skriger. En gråandehun letter og flyver over mod Thyholm. Hættemåger og enkelte dværgterner ses nærmere ude ved stranden, og over kæret i vest kredser store vibeflokke på flere hundrede.

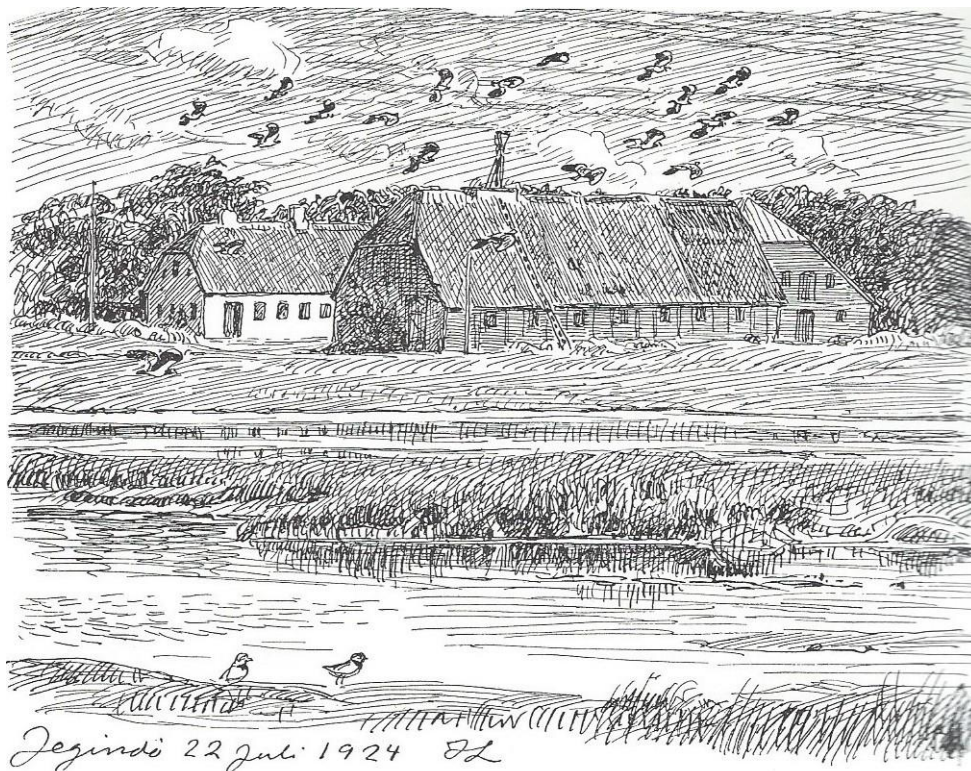
Ude i det vide kør gror i og omkring de sivklædte vandhuller pileurt, skeblad og vandspir, mens der på de tørre stede derude er en fuldstændig hedeagtig bevoksning af lyng, klokkelyng, rensdyrlav og revling. Da vi når helt over til østsiden af Røn, finder vi klinterne bekrædet med hyld, sandtidse og brombær, en enkelt tjørn, og desuden et væld af vilde urter som timian, stenurt, blåmunke, følfod, blåklokke, perikum, agersnerre og gul snerre, røllike, tormentil, engelskgræs og blodrød kløver, stedmoderblomst, musevikke, jordrøg og svinemælk.

Østkysten af Røn med den høje, prægtige klint, som med deres yndige bevoksning falder i stejle skrænter ned mod den smalle, sandede forstrand, er et af de smukkeste og ejendommeligste landskaber på øen. Husene og de enkelte gårde herude er næsten alle af god, gammel type, mørke i farven, for det meste af røde eller brunlige, mursten og stråtækte – et overordentlig smukt og sjældent syn nu til dags!

Fra havnen krydser vi atter kæret med nordvest til Nørby, som er et henrivende sted med store, gamle gårde; også stråtækte murstensbygninger med frodige, velholdte haver liggende på skråningen ned mod lavningen, hvor det sortbrogede jyske kvæg græsser. Det ville være et næsten fuldstændig østjysk landskabsbillede, hvis ikke de udpræget vestjyske gårde lå her.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Hvor grundforskelligt er ikke dette i enhver henseende fra Venø! Hist hede, beplantet med ofte forkrøblede bjergfyr og gran, som mange steder har ødelagt den oprindelige natur – her frodige, fede marker og så godt som ingen beplantning. Hist hæslige nybygninger, hvorhen man end vender blikket, her gamle rige, velbevarede gårde, smukke huse og velholdte, yndige haver. Kun et enkelt sted ved kærret fandt vi spor af en lille plantning, som så slemt vantreven ud, især nogle hvidgraner, der for de flestes vedkommende kun havde en elendig vækst.

En mængde diger og markskel er beplantet med pil og tjørn, der ofte danner tætte og frodige hegn i modsætning til hvidgranen, men hvilken det samme er forsøgt; denne står forblæst, rustfarvet og sørgelig at se til. Hvorfor bruger man ikke altid de to førstnævnte vækster på sådanne steder, da de dog har vist deres evne til at trives her til lands og er langt smukker end nåletræerne?

Ad vejen mod vest går vi videre til Jegind by, øens største, men af ydre mindst interessante landsby. Blandt dens nybygninger er en prunkende, usmagelig mejeribygning, som ligefrem gør ondt i øjnene.

Ligesom Nørby er Nørskov for den ældre dels vedkommende en herlig plet. I de prægtige haver finder vi her som næsten overalt på øen et rigt og skønt blomsterflor, således pragtfulde liljer og rosenbuske, selv foran de mindste og fattigste huse.

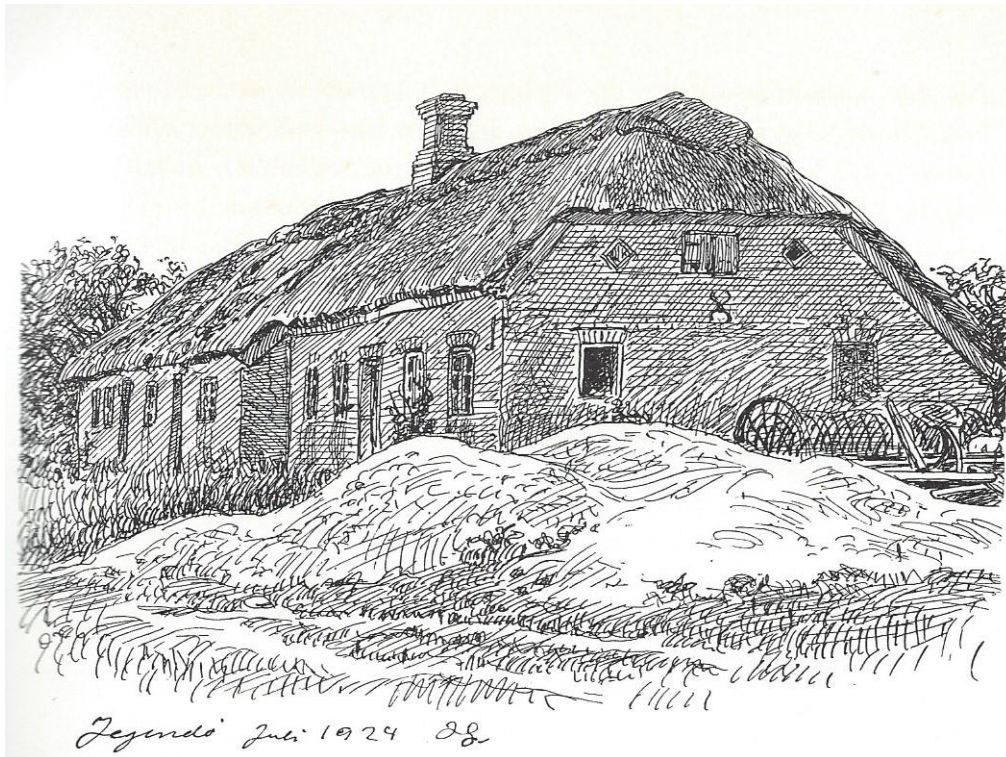
Men her i byen møder vi også et mærkeligt, trist syn. Det er den gamle Nørslov hovedgård, som præsten havde omtalt for mig, og som vi her fandt i dens elendige tilstand af forladthed og vanrøgt. I det gamle stuehus, hvor taget næsten er opløst og nedblæst, er alle vinduer slået ind, så blæst og regn holder deres indtog gennem dem. Murene fejler tilsyneladende intet, og det ville vist medføre en forholdsvis ringe udgift at sætte det hele på fode.

Vi ser ind gennem de tomme vinduesåbninger – hele otte fag vender ud mod vejen – og finder, at stuerne har så godt som hele deres oprindelige bohavede og udstyr endnu. To store, prægtige bilæggevogne fra Frederik IV's tid på hele træfundamenter, langbænke langs ydervæggen, alkover malede med en meget

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

smuk dybgrøn farve. Rundt omkring ser vi en mængde herlig gammel fajance og glas med påmalede blomster – ja endogså bøger, der endnu står på deres hylder, opdager vi. På en af de malede alkovevægge sad et af disse gammeldags ”farveladebilleder”, som tidligere prydede en mængde bønderhjem: Landsoldaten til hest foran endnu en til fods, malet med strålende, ublandede farver, dekorativt og smukt, og passende nøje ind i det gamle, venlige interiør.

Støv og spindelvæv har lagt sig over det hele, og vind og vejr går gladelig igennem de gamle stuer, der ellers står som den dag, man flygtede herfra. Det hele er givet til pris for rotter og mus. Kunne øboerne ikke, inden det bliver for sent, enes om at redde dette gamle hjem og sætte det i stand – af hensyn, af respekt for deres slægt og den minder? Hvilke folkemuseum øen her kunne få.

Videre går vi ad vejen til Ibsted over nordlandets lille højdeplateau, som blidt hælder ned mod kysterne og kærret i syd, bestandig gennem dette i sin karakter udpræget østjyske landskab med de store, rige gårde, bugnende kornmarker og havernes mægtige trægrupper. En mærkelig dybrød farve på enkelte gårdes murstenslænger viser sig at være fremkommet ved, at disse er overstrøget med en kalkfarve, sandsynligvis italienskrødt: det giver en fuld, smuk tone, som står fortrinligt til den dybgrønne mosfarve på de gamle stråtage, der øverst bærer et skærmende dække af smukke mønningstørv, lagt sideværts over hinanden som teglsten.

Langs vestkysten går vi hjem i bygevej og blæst. Også herude er landet smukt, som det falder med de frodige marker ned bag de røde gårde mod den blågrå, stormruskede fjord, bag hvilken Thyholms høje banker ligger plettede af lys og skygge under den forrevne himmel. Men herude er man ikke i Østjylland længere. Det er den alvorlige vestjyske natur, som åbenbarer sit ansigt med dets barske hårde linjer – selv dets smil er strengt, når et solstreg et øjeblik glider hen over det.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

En dag under et voldsomt regnskyl søgte jeg ly i et lille hus på sydsiden af øen, hvor flere af øboerne havde rådet mig til at aflægge en visit med et forborgent smil, som de dog aldrig forklarede mig årsagen til. Nu fik jeg altså lejlighed til at stifte bekendtskab med beboeren, en gammel forhenværende fisker og hans kone. Manden viste sig at være den besynderligste form for fisker, jeg endnu har haft for øje; han lignede mest af alle en af vore gamle officershelte fra treårskrigen. At dømme efter hans tale havde han ikke haft meget at gøre med opfindelsen af det eksplosionsstof, som disse anvendte. Og nogen helt var han heller ikke, i al fald ikke, når han konen var i landskabet.

Da jeg anmodede ham om at måtte tegne ham, stak han straks af, men blev i næste nu bragt ind ved frakkestroppen af konen. Forgæves forsøgte hun og jeg i forening at overbevise ham om, at det ikke kostede penge at blive tegnet - tværtimod! Endelig anbragte hun ham resolut op en stol, vaskede og klippede ham og gav ham en hat på, hvorefter hun betydede ham, at nu var det rådeligst, at han blev siddende, til jeg gav ham fri. Hvorefter hun skred over tærskel en til køkkenet:

Ej min Hustru Ilsebil
Vil som hendes Husbond vil!

En gang imellem viste hun sig i døren og lod et øje hvile på ham gennem sprækken, hvad der øjeblikkelig på ny slappede hans muskler, som stadig var parate til spring. Mindst hvert femte minut hviskede han til mig, om han nu dog ikke snart kunne slippe. Men jeg skelede bare til køkkendøren og lod trolddommen hvile over ham en times tid, til jeg var færdig.

Konen var mindst lige så mærkelig som manden, og jeg havde den største lyst til også at tegne hende. Men da jeg ikke rådede over magter, som kunne holde hende i trance en hel time, opgav jeg tanken i fødslen. Hun var en lille væver en, trods sine firs år så hun ud til kun at være tres og bar endnu spor af ejendommelig skønhed. Hun hadede jegindboerne til hobe, hvad hun ikke lagde skjul på og da familien ikke er missionsk, har den jo nok vanskeligt ved at begå sig, om end hun sikkert har en støtte i sin rappe tunge. Omen af de mest fremstående folk på øen sagde hun:

"Ok Herregud, det er s'mænd en sølle minnsk – ja da så møj en ring minnesk. Ham æ ett'bæjer end et 9 – tal u'en håll!"

Et nital uden hale er et nul.

Hun sagde hele tiden do til mig og dunkede mig i siden, når hun sagde noget særlig spøgefuldt. Og skæmtten var somme tider temmelig grovkornet. Da jeg ville betale manden nogle kroner, fordi han havde siddet for mig snuppede hun adræt pengene ud af hånden på mig, idet hun sagde:

"Dem ska a nok find anvendels for. – Kom do te a, saa'Wohherr'te Gammel-Ann'!"

Men i sit hjem er denne gamle, mandhaftige kvinde et meget dygtigt menneske. Næsten hele deres lile hus har hun selv muret op fra grunden, og rundt om det har hun lavet den prægtigste blomsterhave, der er et mønster på sirlighed og velplejethed. Jeg tvivler ikke om, at skillingerne havnede i de rette hænder.

Tegning 328

Men hensyn til øens dyreliv fortalte beboerne, at her i modsætning til på Venø nu næsten ingen harer findes, idet man klogeligen ikke har lejet jagten ud, men selv slår harerne ihjel og æder dem. Agerhønsene er endogså hlet udryddet. Her er meget få vandrotter og slet ingen brune rotter, hvorimod her findes en del

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

markmus og mange husmus. Muldvarpen forekommer ikke på øen. Her er pindsvin, og af rovdyr både mår og lækat og vistnok ilder, medens ræven mangler. Hugorme og snoge findes ikke på øen.

Vi så kun omtrent 35 fuglearter, og det bestandig rædseksfulde vejr havde nok sin skyld deri, især dette, at vi foruden lærken og engpiberen så yderst få sangfuglearter. Dominerende i arternes antal var vaderne, især i og omkring det store kær – ikke mindre end en halv snes arter fandt vi her, blandt hvilke foruden de allerede nævnte muddersnepper, blishøne, rørhøne og en enkelt klyde.

Fuglene var mærkværdig tamme på øen. Uden for et fiskerhus nær ved Tappen sad en dag en hættemåge på en møddingskasse, og lige op ad den gik en lille pige og trillede med en barnevogn. Da Johannes Larsen spurgte hende, om det var hendes måge, stirrede hun meget forbavset på ham – men da hun derefter rystede på hoveder, fløj mågen.

Også krager, brushøns, bekkasiner og engpibere var overordentlig tillidsfulde. Lærkerne kunne vi gå til og stå og iagttage på fire – fem skridts afstand. Både disse og engpiberne var meget talrige, og bestandig hørte vi deres sang over øen, når uvejret gjordeden ringeste pause.

Mindst tre dage af vort ophold ved øen måtte vi holde os om bord på grund af storm og regn, som umuliggjorde ethvert arbejde i fri luft. Heri ligger bl.a. grunden til det ringe antal ortografier fra dette sted. Når det ikke stormede, kom havgusen tyk og uigennemsigtig ind fra vest og svøbte sig iskold og gennemtrængende om alting.

Den kommer slæbende som tykke tæpper, det ene bag det andet, skjuler den nære kyst og lægger et grågult, rustens skær over marker og hegn. Alting drypper af væde, på skibet hænger tunge, klare dråber, som langsomt glider ned ad stag og barduner eller falder med tunge klask på dæk og ruf.

Time efter time går dette dødsens triste halvmørke, hvor man helt ind til knoglerne føler den gustne kælderkulde, som tågen svøber om os. – Så hænder det, at en lillekrusning iler hen over det døde vandspejl, det første tegn til, at nordvesten nu kommer og fejer rent. Brisen stiger småbølger begynder at mumle ved bordene. Og så tager den fat, denne liflige vestenvind – gusen løfter sig, den bliver til drivende dis og flimrende slør, mens lyset bliver gyldent og alting svømmer i broget perleglas. Så dukker landet op omkring os, Jegindøs kirke toner frem, sær og uhåndgribelig, større end nogen sinde som et fata morgana gennem tågeglansen.

Og så får vi måske endnu en gang nogle få timers pause, i hvilken vi kan søge i land og arbejde, mens vi prøver på at tørre de våde klude i blæsten...

”Har De fået meget regn i år?” spurgte en tilrejsende københavner engang en vendelbo, som var kusk for ham i sin hjemegn.

”Å – jow, såmænd,” lød svaret. ”Så’en po di større ejendomme æ der jo ett’ faldt så lidt!”

I denne sommer har selv småøerne fået, hvad de har godt af!

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Agerø

Agerø, ø i Limfjorden sydvest for Mors; 3,8 km², 28 indb. (2014). En dæmning og bro mod Ager Vejle forbinder Agerø med Mors. Landbrug er øens eneste erhverv.

Øerne i Limfjorden Agerø Jegindø

Agerø nævnes i 1231 som Aagher, ager betyder her muligvis 'græsgang', -ø er en senere tilføjelse.

Midt på øen ligger Agerø Kirke, bygget 1908. Stenklipperne vest for Agerø er fredet og udgør sammen med et naturreservat på 26 ha strandeng i nord - ejet af Fugleværnsfonden fra 1982 - en vigtig rasteplass for trækfugle, bl.a. raster der om foråret i tusindvis af hjejler og knortegæs

Kan ikke ses at være besøgt af Acton Friis

Agerø - Morsø